د پوهنې وزارت

پښتو

شپږم ټولګی

(د دري ژبو لپاره)

پښتو - شپږم ټولګی
(د دري ژبو لپاره)

د چاپ کال: ۱۳۹۷ هـ.ش.

د پوهنې وزارت

پښتو

شپږم ټولګی

(د دري ژبو لپاره)

د چاپ کال: ۱۳۹۷ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: پښتو

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د پښتو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارټمنټ غړي

ټولګی: شپږم (د دري ژبو لپاره)

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۷ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه: بهیر مطبعه

بریښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، ویش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلندکیږي.

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې د وزير پيغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدایﷻ شکر په ځای کوو چې موږ ته یې ژوند رابښلی او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفیﷺ درود وایو چې هغه ته د الله تعالی لومړنی پیغام "لوستل" دی.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، په بېلا بېلو برخو کې د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګونې بنسټیز عناصر بلل کېږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور د بنسټیزو بدلونونو رامنځته کېدو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه ده. په همدې لاره کې په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلای نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته د دې درسي کتاب په تدریس او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد د راتلونکي ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، د زده کړې په پروسه کې د ځیرک او فعال ګډونوال او ښاغلیو ښوونکو ته په احترام او درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې، مننه کوم، او د لوی خدای له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅه کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

فهرست

شمیره	سرلیک	مخ
١	حمد	١
٢	حضرت رسول اکرم ﷺ او اعرابي	٣
٣	پوهنه	٥
٤	کتاب	٧
٥	ښوونکی	٩
٦	ملي يووالى	١١
٧	مور او پلار	١٣
٨	د مطالعې گټې	١٥
٩	رښتيا ويل	١٧
١٠	کلمه	١٩
١١	ميوې او سابه	٢١
١٢	ښه زده کوونکی	٢٣
١٣	غوره وېناوې	٢٥
١٤	ترافيکي لارښوونې	٢٧
١٥	ټوکه	٢٩
١٦	عادل پاچا	٣١

شمیره	سرلیک	مخ
۱۷	متلونه	۳۳
۱۸	د غابښونو ساتنه	۳۵
۱۹	مرکبې کلمې	۳۷
۲۰	له هېواد سره مینه	۳۹
۲۱	جمله	٤۱
۲۲	ټیلفون	٤۳
۲۳	نظم	٤٥
۲٤	لیک نښې	٤۷
۲٥	جرگه	٤۹
۲٦	انټرنېټ	٥۱
۲۷	د ناروغی رقعه	٥۳
۲۸	ترانه	٥٥

لومړی لوست

حـمـد

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د پاك الله جَلَّ جَلَالُهُ شنه پېژندنه.

پوښتنه:

ستاسو په فکر حمد څه ته وايي؟

هدایـت راتــه عطـا کـړې زمــا ربــه
د امیـد غنچــه مـې واکــړې زما ربــه
پـه صفـت مــې تېـزه ژبه ستـا پـه ذکر
د بلبل پـه شان گـویا کـړې زمـا ربـه
چــې مــې نفس وي رضـا ته نـارضايي
و هغـه کار تـه مې شا کـړې زمــا ربــه
نفس، شیطان، حرص و هوا را سره مله دي
لــه جملـه وو مــې پنـاه کـړې زما ربه
یک تنهـا چـې ځم پـه لارې بـې رفیقه
بیگـانه لار مــې آشنا کـړې زما ربــه
((شمس الدین)) دیار وصــال په دعــا غواړي
کـه قبــوله دا دعــا کـړې زمـا ربــه

شمس الدين په خټه کاکړ او د کندهار د (کليچ آباد) د کلي اوسيدونکی و. دده د زېږېدو او مړينې نېټه نه ده معلومه. ښاغلي رښتين په تخميني ډول دده زوکړه ۱۱۸۰ هـ .ش څخه وروسته ښودلې ده.

شمس الدين په ځوانۍ کې هند ته تللی او ډېر عمر يې هلته تېر کړی دی او په آخر عمر بېرته خپل وطن ته راستون شوی دی. له ده څخه يو ديوان راپاتې دی چې دده د ادبي مقام لوړ والی ترې ښه څرګندېږي

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او خپل ځان دې نورو ته معرفي کړي.
- څو زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د ژمي د رخصتيو په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د شعر بيتونه ولولي اوهغه دې معنا کړي.
- زده کوونکي دې په دوه کسيزه توګه شعر داملاء په توګه يو بل ته ووايي او ودې ليکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته را شي (هدايت، عطاء، ګويا، پناه، حرص، راستون) کلمې دې پر تختې وليکي او هغو ته دې يوه يوه جمله جوړه کړي.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي:
الله جل جلاله پرته له انسانانو څخه نور کوم شيان پيدا کړي دي؟

دويم لوست

حضرت رسول اکرم ﷺ او اعرابي

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د حضرت محمد ﷺ د لوړو لاربښوونو (ارشاداتو) په هکله پوهېدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر دیني ارشادات څه معنا او مفهوم لري؟

له انس بن مالک رضی الله عنه څخه روایت دی چې یوه ورځ حضرت رسول اکرم ﷺ په مسجد کې ناست و. یو اعرابي راغی، سلام او احترام یې وکړ. حضرت محمد ﷺ د سلام تر ځواب وېلو وروسته وفرمایل: ((له کومه ځایه راغلی یې؟)) اعرابي ووېل: ((له ډېر لرې ځایه او له تاسو څخه څو پوښتنې لرم. حضرت محمد ﷺ وفرمایل: ((ووایه چې ځواب یې درکړم.)) اعرابي ووېل غواړم: د الله جل جلاله په رحمت کې و اوسم، حضرت محمد ﷺ وفرمایل: ((د الله جل جلاله له مخلوق سره نیکي کوه.)) زما په عملنامې کې خیر او نیکي وي نه ګناه. حضرت محمد ﷺ وفرمایل: ((له مور او پلار سره نېکي کوه.)) د دوزخ په اور کې ونه سوزم. حضرت محمد ﷺ وفرمایل: ((خپلې سترګې او خپله ژبه وساته.))

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په وارسره متن ولولي او مشوره دې پرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د متن لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن يو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې څو تنه په وارسره د ټولګي مخې ته راشي او د حضرت محمد ﷺ له ويناوو څخه يې چې څه اوريدلي دي، نورو ته ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د لاندينيو کلمو جمعې دې پر تختې وليکي. (ورځ، مسجد، خواب، زه، اور، ژبه)
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې سرته ورسوي.

مينه: پروين جانې السلام عليکم.
پروين: وعليکم السلام، مينې خورې ښنګه يې؟
مينه: ښه يم، ته ښنګه يې؟
پروين: زه هم ښه يم، مننه.
مينه: پروين جانې! ته هره ورځ خپل لوستونه تکرار وې؟
پروين: هو حتماً يې تکراروم، که تکرار نه شي بيا هيرېږي.
مينه: ته له مور سره په کارونو کې مرسته کوې؟
پروين: زه مې له مور او خور سره په کارونو کې تل مرسته کوم. که مرسته ونه کړم نو د زياتو کارونو له امله به مو مورجانه ناروغه شي.
مينه: ډېر ښه، د کور په کارونو کې مرسته کول ډېر ښه کار دی. زه هم په کارونو کې له مور جانې سره مرسته کوم.

لغت	معنا	لغت	معنا
ښېګڼې	خوبي ها	غوره	بهتر
اور	آتش	وساته	نګهدار

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي:
(مور له خپل مور او پلار سره ښنګه مرسته کولای شو؟)

پوهنه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د پوهې په معنا او ارزښت پوهېدل او د پوهې د ترلاسه کولو د روحيې پياوړتيا.

پوښتنې:

- تاسو پوهيږئ چې پوهنه څه ته وايي؟
- ستاسو په فکر موږ څنګه کولای شو چې د پوهې خاوندان شو؟

علم د پوهې او پېژندنې په معنا دی. پوهنه هغه رڼا ده چې د انسان زړه او دماغ روښانه کوي. انسان له بدو کارونو څخه ژغوري او خپلې موخې ته يې د رسېدو لارې چارې برابروي. له بلې خوا ناپوهي دا سې تياره ده چې انسان له ډار، خطر او خوارۍ سره مخامخ کوي.

الله ﷻ د پوه او ناپوه ترمنځ د توپير په هکله فرمايي:

((آيا هغه کسان چې پوهيږي، له هغو کسانو سره چې نه پوهيږي، برابر دي؟))

هېڅکله! پوهه او ناپوهي، لکه چې رڼا او تياره سره برابر نه دي. نو همدا شان انسان د علم او پوهې په وسيله لومړی خپل ځان او بيا خپل خالق ﷻ پېژني، په کار ده چې له علم سره عمل هم ملګـرى وي، ځکه چې عمل د علم مېوه ګڼل کېږي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن له خپل ځان سره ولولي او د هغه مطلب دې په ساده کلمو کې ووايي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي. (پوهه، موخه، پوهنه، ناپوهي، ژغورل)
- زده کوونکي دې له متن څخه متضادې کلمې پيدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

مثال: رڼا او تياره

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي په دې اړه دې چې أيا پوه او ناپوه سره برابر دي؟ نورو ته څرګندونې وکړي.
- زده کوونکي دې په وارسره څو پښتو کلمې ووايي چې د (ټ، څ، ښ، ړ، او ڼ) توري پکې راغلي وي.
- دوه، دوه زده کوونکي دې لاندې مرکه د ټولګي په مخ کې ترسره کړي:

فرهاد: رشاده! السلام عليکم

رشاد: وعليکم السلام څنګه يې فرهاد جانه!

فرهاد: ښه يم وروره، ته هم ښه يې؟

رشاد: زه هم ښه يم، سلامت اوسې.

فرهاد: رشاد جانه! ښوونځي ته راتلل او زده کړه دې خوښيږي؟

رشاد: هو – زده کړه د ژوند څراغ دی.

فرهاد: زما هم خوښيږي خو رياضي مضمون مې ډير خوښيږي.

رشاد:فرهاد جانه! ته زيار باسې او کوښښ کوې. ستا زيات وخت په لوبو نه تيريږي او درسونو ته دې وخت ورکړی.

څوک چې زيار باسي، خامخا به درسونه زده کولای شي.

فرهاد: ته رښتيا وايې، زه بايد د درس وخت په لوبو تېر نه کړم.

لغت	معنا	لغت	معنا
پوهنه	علم	ناپوهي	ناداني
روښانه	روښن	موخه	هدف
ژغورل	نجات دادن		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د پوه او ناپوه د توپير په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

کتاب

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د کتاب په ارزښت او منځته راتلو پوهېدل.

پوښتنه:

تاسو څه فکر کوئ چې پخوا زمانو کې به هم کتاب موجود و؟

په پخوا زمانوکې کتاب نه و. خلکو به کیسې په یاد زده کولې. دا کیسې پېړۍ پېړۍ نورو نسلونو ته رسېدلې دي. څرنګه چې دا کیسې به یې ټولې په یاد نه پاتې کېدې، نو دوی په دې فکر کې شول چې د کیسو د ساتلو لپاره په لرګیو کې ځینې نښې نښانې وکړي. مصریانو لر و ډېر (۵۰۰۰) کاله پخوا د پاپیروس د بوټي له پاڼو څخه یو ډول کاغذ جوړ کړ، کله چې وپوهېدل هغه له منځه ځي، نو د هغه پر ځای یې د لیکلو لپاره د ژوو پوستکي غوره کړل. د زرګونو کلونو وروسته بیا په چین کې د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي شکل منځ ته راغی. وروسته په جرمني کې د چاپ ماشین جوړ او د کتاب د منځته راتلو لپاره سمه لاره پرانیستل شوه.

فعالیتونه:

یادونه: (پاپیروس د اوقیانوس د سمندر په غاړه د پلنو پاڼو درلودونکی بوټی و).

- زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندی لغتونه په جملو کې وکاروي

پیړی، غوره، نښې، غوښتنې

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې کتاب څنګه منځته راغلی؟
- زده کوونکي دې په وارسره د ټولګي مخې ته راشي هر یو دې خپل نوم، د پلار نوم، د ښوونځي او ټولګي نوم واخلي او ودې وایي چې زه په راتلونکي کې غواړم .... شم.
- دوه، دوه زده کوونکي دې لاندې محاوره ترسره کړي:

توریېکۍ: هوسۍ خورې! سترې مه شې!

هوسۍ: توریېکۍ خورې په خیر اوسې.

توریېکۍ: له ښوونځي څخه په خیر راغلې؟

هوسۍ: جوړه اوسې خورې! مننه.

توریېکۍ: تا خپل ټول کتابونه وپوښل؟

هوسۍ: څو کتابونه مې وپوښل، خو ځینې یې پاتې دي.

توریېکۍ: زه هم غواړم کتابونه مې پوښ ٍ کړم، ته راسره مرسته کوې؟

هوسۍ: هو، ولې نه. زه به در سره حتماً مرسته وکړم.

خو لومړی باید پلاستیک او ډبل کاغذ پیدا کړو.

توریېکۍ: پلار جان وویل: زه درته پلاستیک راوړم.

هوسۍ: ډېر ښه دا کار به په ګډه سرته ورسوو.

لغت	معنا	لغت	معنا
پیړی	قرن	ژوي	حیوانات
غوره	بهتر	پرانیستل	بازکردن
نښې	نشانه ها	بوټي	بته ها

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې ددې موضوع په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي:

مصریانو د لیکلو لپاره ولې د پاپیروس په ځای د ژوو پوستکي غوره کړل؟

پنځم لوست

ښوونکی

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د ښوونکي د مقام په ارزښت پوهېدل او د دوی د درناوي کولو د ذهنیت پیاوړتیا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ولې ښوونکی پر موږ د مور او پلار په شان حق لري؟

ښوونکی د هغې مهمې دندې لرونکی دی چې موږ ته لیک او لوست را زده کوي. ښوونکی موږ د علم او پوهې د لاس ته راوړلو لپاره روزي چې د هغو په وسیله نېکمرغه او سوکاله ژوند ولرو، نو ځکه ښوونکی د مور او پلار په شان پر موږ حق لري.

باید د ښوونکي قدر او درناوی وکړو او په لارښوونو یې عمل کول ضروري خبره ده. عمل د علم مېوه ګڼل کېږي، وایي: ((بې عمله عالم د هغې شنډې ونې په څېر دی چې مېوه نه لري.))

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې د یو بل په مرسته د متن جملې ولولي؟
- زده کوونکي دې د لاندې کلمو هم معنا کلمې له چوکاټ څخه وټاکي او بیا دې د کلمو تر

څنګه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

سوکاله:_________

درناوی:_________

ښوونکی:_________

احترام
آرامه
استاد

- زه کوونکي دې د لوست کلمې او جملې یو بل ته د املا په توګه ووایي.
- دوه تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او متن کې دې درې توریزې او څلور توریزې کلمې پیدا او پرتختې دې ولیکي.
- دوه دوه زده کوونکي دې په وار د ټولګي مخې ته راشي او د ځان له معرفۍ کولو څخه وروسته دې د ښوونکي د مقام په اړه خبرې وکړي.
- دوه، دوه زده کوونکي دې دا لاندې خبرې اترې د ټولګي په مخ کې ترسره کړي:

ولوله: تهمینې خورې السلام علیکم

تهمینه: ولولې خورې وعلیکم السلام.

ولوله: څنګه یې تهمینې جانې، صحت دې ښه دی؟

تهمینه: شکر ښه یمه، ډېره مننه.

ولوله: تهمینې جانې! دا ښکلي ګلان دې د څه لپاره راوړي دي؟

تهمینه: دا ګلان مې د کور له باغچې څخه خپلې ښوونکې ته راوړې دي.

ولوله: ښوونکي پر تا ډېر ګران دي؟

تهمینه: هو! ښوونکی هر چا ته د ګرانښت وړ ده.

زما پلار وایي: موږ د ښوونکو له زیار ایستلو څخه د پوهې خاوندان کیږو.

نو ځکه پر موږ د مور او پلار په شان حق لري.

ولوله: ستا پلار جان ډېره ښه خبره کوي.

موږ باید د ښوونکو قدر او درناوی وکړو.

لغت	معنا	لغت	معنا
روزل	تربیه کردن	شنډه	بې ثمر
نېکمرغه	نیکبخت	درناوی	احترام
سوکاله	آرام و آسوده		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي:

((موږ ولې د مور او پلار په شان د ښوونکو درناوی کوو؟))

شپږم لوست

ملي يووالی

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د يووالي په معنا او ارزښت پوهېدل او په دوی کې د يووالي د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

- آيا تاسو د يووالي په معنا او مطلب پوهېږئ؟
- تاسې پوهېږئ چې يووالی يوه ملت ته څه گټې لري؟

يووالی د ژوند کاميابي او نيکمرغي ده. يووالی د ملتونو د ترقۍ وسيله ده. يووالی د بې اتفاقۍ ضد دی او بې اتفاقي انسانان له بد مرغۍ او مرگ سره مخامخ کوي.

لکه باغ يو مملکت وگڼه وروره
په کې هر قسم گلونه بوټي گوره!
ونې ډېرې خو باغ يو دی که پوهېږې!
که کوي بل رنگه فکر ډېر غولېږې
د وه سکه ورونه لري بېل بېل نومونه
بېل رنگونه بېل غړونه بېل خويونه
مگر دواړه او سپدونکي د يو کور دي
د يوې سترگې په کور کې سپين او تور دي

((اُلفت))

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وارسره له ښوونکي څخه وروسته متن پر لوړ غږ ولولي.
- زده کوونکي دې لاندینۍ کلمې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
(وګڼه، سکه، بېل، اوسېدونکي، وروڼه)
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې دتختې مخې ته راشي، د شعر بیتونه دې یوبل ته املا ووایي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه چې په ولسونو کې څنګه یووالی راوستلای شو؟
مشوره وکړي، بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن خپله لیکل شوې پاڼه نورو ته ولولي.
- دوه، دوه تنه زده کوونکي دې لاندې مرکه ترسره کړي!

حمید: متین وروره السلام علیکم

متین: وعلیکم السلام حمیدجانه ستړی مه شې.

حمید: سلامت اوسې

متین: ان شاالله خیریت به وي، ناوخته را ورسیدې.

حمید: له پلار سره مې بر کلي ته تللی وم.

متین: بر کلي کې مو څه کول؟ حمید جانه!

حمید: هلته د مشرانو غونډه وه. په اتفاق او یووالي یې خبرې کولې.

متین: حمید جانه یووالی څه ته وایي؟

حمید: متین جانه! یووالی د خلکو یو لاس کیدلو او اتحاد ته وایي.
چې د خپل وطن د آبادۍ لپاره په ګډه فکر او کار وکړي.

متین: ډېر ښه، دا شان کارونه به هرومرو ښه نتیجه ورکوي.

لغت	معنا	لغت	معنا
بېل	جدا	وګڼه	قبول کړ، بدان
یووالی	اتحاد	ومنه	قبول کړ

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې هکله ښه فکر وکړي بیا دې څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي:
(ولسونه ولې یووالي ته ډېره اړتیا لري؟)

اووم لوست

مور او پلار

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د مور او پلار په حقونو پوهېدل او په شاګردانو کې د مور او پلار د درناوي کولو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر مور او پلار پر موږ کوم حقونه لري؟

د مور او پلار درناوی او له هغوی سره نیکي کول د انسانیت او مسلمانۍ له لوړو اخلاقو څخه دي. الله ﷻ فرمايلي دي: «تاسو د مور او پلار په مخکې (اُف) هم مه وايئ چې زړه یې له تاسو څخه ناراضه نه شي.»

نو موږ باید له هغو ټولو عملونو څخه ډډه وکړو چې د دوی د خپګان سبب کيږي.

همدا رنګه رسول الله ﷺ د مور او پلار په اړه داسې فرمايي:

«د الله ﷻ رضا د مور او پلار په رضا کې او د الله ﷻ نا رضايتي د مور او پلار په نا رضايتۍ کې ده.» نو موږ ټولو ته لازمه ده چې له خپلې مور او پلار سره په ډېرې نرمۍ او ادب خبرې وکړو، احترام يې وساتو، په رښتينې يې خدمت وکړو او تل يې دعا واخلو چې د دواړو جهانو نېکمرغي او کاميابي مو په برخه شي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن ولولي او په دې اړه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په خپلو ګروپونو کې له يو بل سره د مور او پلار د حقونو په هکله خبرې وکړي او بيا دې له هر ګروپ څخه يو تن د ټولګي مخې ته راشي اوخپل معلومات دې وړاندې کړي.
- زده کوونکي دې په چوکاټ کې ليکل شوې کلمې په خپلو کتابچو کې هيجا کړي.

ني + کي = نيکي
پلار
درناوی
ازار
مرسته

څو زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او له متن څخه دې د جمعې کلمې پيدا او بيا دې پرتختې وليکي.

- څو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي په دې اړه دې خبرې وکړي چې: (تاسې ولې د مور او پلار پر مخکې (اف) هم مه وايئ) يوه يوه جمله دې د تختې پرمخ وليکي.
- دوه، دوه تنه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې ترسره کړي:

فرشته: مديني خورې! السلام عليکم

مدينه: وعليکم السلام فرشتې خورې، ښوونځي ته په خير راغلې؟

فرشته: په خير اوسې، ډېره مننه.

مدينه: د ښوونکي له راتلو څخه مخکې زه يوه پوښتنه لرم.

فرشته: پوښتنه دې وکړه.

مدينه: پرون ښوونکي وويل: له مور او پلار سره نيکي وکړئ!

مور خنګه له مور او پلار سره نيکي کولای شو؟

فرشته: ښوونکي وويل: د مور او پلار خدمت او احترام وکړئ!

له هغوی سره په ډېر ادب او نرمۍ خبرې وکړئ!

مدينه: ډېره مننه، ښه شو چې وپوهيدم او دغو ټکو ته مې پام شو.

فرشته: مديني خورې! په هغو ښو کارونو چې مور او پلار را څخه خوشحاليږي، بايد سرته يې ورسوو.

لغت	معنا	لغت	معنا
ډډه	کناره ګيری	خپګان	آزرده ګی
درناوی	احترام	ښتيني	راستين

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه چې: (د خدای(ج) رضا د مور او پلار په رضا کې ده) څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

اتم لوست

د مطالعې ګټې

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د مطالعې په ارزښت پوهيدل او په دوی کې د مطالعې د روحيې پياوړتيا.

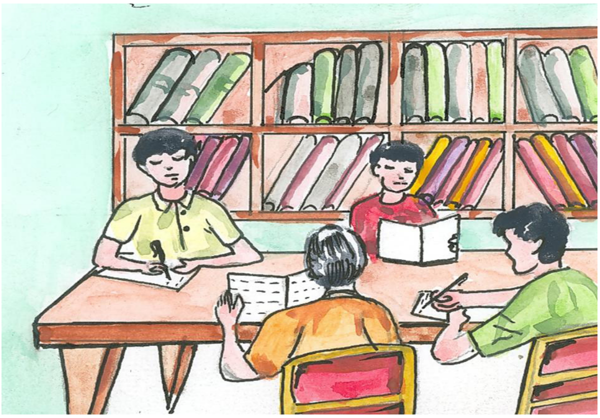

پوښتنه:

څه فکر کوئ چې مطالعه څه ګټې لري؟

کتاب د انسان ښه دوست او ملګری دی. زموږ پوهه زياتوي او له پوهانو سره مو آشنا کوي.

د هغوی له فکر او نظر څخه مو خبروي. د تېرو زمانو د يادونو له پندونو ډکې کيسې راته کوي او په دې راز مو پوهوي چې څرنګه يې د خپل ژوند سرمشق وګرځوو.

د انساني ژوند په ټولو چارو او مسووليتونو مو پوهوي، د نيمګرغی او هو ساينې لارې راښيي او هغو ته د رسېدو لپاره خپلې ښې لارښوونې له موږ څخه نه سپموي.

موږ ته پکار دي چې د مطالعې لپاره غوره، ګټور او علمي کتابونه وټاکو، د داسې کتابونو په مطالعې سره د خپل ذهن او دماغ ښه روزنه او پالنه وکړو.

همدارنګه د کتابونو د ارزښت او ګټو په پوهېدو سره بايد د هغو ساتنې ته هم پوره پاملرنه وشي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
ګټور- ملګرتیا- ستر - پاملرنه
- یو یو زده کوونکی دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي: (موږ څنګه کولای شو د مطالعې په وسیله د پوهې خاوندان شو.)
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د تختې مخې ته راشي او د متن یوه یوه جمله دې یو بل ته املا ووایي او پر تختې دې ولیکي.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د لاندینیو جمعو کلمو مفرد شکل دې ولیکي:(کتابونه، ملګري، انسانان، چارې، لارښوونې، کیسې، تختې، کتابچې، قلمونه، ښوونکي)
- دوه، دوه زده کوونکي دې لاندې مرکه ترسره کړي:

رشاد: میلاده وروره السلام علیکم
میلاد: رشاد جانه وعلیکم السلام په خیر راغلې؟
رشاد: میلاد جانه! پرون زموږ د کور له مخې تیر شوې چیرې تلې؟
میلاد: له ورور سره مې بازار ته تلم یو کتاب مې په کار و.
رشاد:کوم کتاب دې په کار و؟
میلاد: د مطالعې لپاره مې یو ښه کتاب په کار و.
رشاد: میلاد جانه! کتاب دې بیا پیدا کړ؟
میلاد: هو یو ښه کتاب مې ورور راته واخیست.
رشاد: میلاد جانه!موږ په کور کې ډېر کتابونه لرو. زه به مې پلار ته ووایم او کوم کتاب دې چې په کار وي، تاته به یې امانت راوړم.
میلاد: رشاد جانه ډیره مننه، دا خو ډیره ښه خبره ده.

لغت	معنا	لغت	معنا
ملګری	دوست و رفیق	باوري	قابل اعتماد
هوساینه	آرامی	ملګرتیا	همراهی و دوستی
ستر	بزرګ	نه سپموي	دریغ نمی کند
ګټور	مفید	چارې	کارها
غوره	انتخاب شده	پاملرنه	توجه

کورنی دنده:

زده کوونکي دې ددې مطلب په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي: موږ د مطالعې په واسطه د ژوند کومو هدفونو ته رسیدلای شو.

نهم لوست

رښتيـــا ويل

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د رښتيا ويلو په ارزښت او ګټو پوهيدل او په دوی کې د رښتيا ويلو د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر رښتيا ويل څه ارزښت او ګټې لري؟

د انسانانو عزت او درناوی د دوی په ښو اخلاقو او لوړو کړو وړو پورې تړلي دي. له دغو ښو اخلاقو او صفاتو څخه يو هم رښتيا ويل دي چې د انسان اعتبار او حيثيت ساتي. که چېرې هر سړی د خپل ژوند په ټولو چارو کې رښتنی وي او دغه صفت خپل خوی او عادت وګرځوی، نو هېڅکله به د نورو له اعتبار او نظر څخه ونه لوېږي. ډېره عامه او غوره خبره ده چې وايي:

هر څه چې خام وي پخيږي، خو انسان که خام شي بيا نه پخيږي. دلته د انسان له خامۍ څخه مطلب دروغ ويل او په دروغو مشهورېدل دي.

عالمانو په دې برخه کې څه ښه ويلي دي:

د وجود هر غړی پر موږ حق لري، د ژبې حق پر موږ دادی چې په درواغو او بدو خبرو يې عادت نه کړو.

نو لازمه ده چې د ژوند په ټولو لارو چاوروکې رښتيا ووايو او رښتينې عمل وکړو.

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او متن دې په لوړ آواز ولولي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې دې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

رښتیا، چلند، رښتنی

- که چیرې زده کوونکو د رښتیا یا دروغو په هکله که کومه کیسه اورېدلې وي هغه دې نورو ته ووايي.

- زده کوونکي دې په وار سره یو یو تن د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي: (موږ ځنګه کولای شو چې په خلکو کې خپل اعتبار او حیثیت وساتو)

- زده کوونکي دې په وارسره د ټولګي مخې ته راشي، د ځان له معرفي کولو وروسته دې د رښتیا ویلو د ګټو او درواغو ویلو د زیان په اړه خبرې وکړي.

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او له متن څخه دې دوه توریزې او درې توریزې کلمې پیدا او بیا دې پرتختې ولیکي.

- دوه، دوه تنه زده کوونکي دې دا محاوره ترسره کړي:

مدینه: فرزانې السلام علیکم ورحمته الله

فرزانه: مدینې خورې وعلیکم السلام و رحمته الله

مدینه: ځنګه یې خورې ان شاالله ښه یې؟

فرزانه: ډېره مننه ته هم ان شاالله ښه یې؟

مدینه: فرزانه جانې! نن به ښوونکې رښتیا ویل درس راکوي.

رښتیا ویل مې ډېر خوښ دي، زه غواړم چې تل رښتیا ووایم.

فرزانه: هو خورې! رښتیا ویل د انسان لوی صفت دی.

په رښتیا ویلو الله ﷻ خوشحالیږي. رښتیا ویوونکی هر چاته عزت او قدر لري.

مدینه: زما مور هم ماته تل وایي: چې هر وخت رښتیا ووایه او هېڅکله دروغ مه وایه.

فرزانه: ستا مور ډېره ښه خبره کوي. باید ټول رښتیا ووایو او د دروغو له شرمنده‌ګۍ څخه ځان وساتو!

لغت	معنا	لغت	معنا
رښتیا	راستي	رښتنی	صادق
لوړ	عالی	چلند	سلوك و روش

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې هکله ځو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي: (موږ ځنګه کولای شو چې رښتني واوسو او رښتیا خپل عادت وګرځو.)

کلمه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د کلمې په معنا او مفهوم پوهېدل او د هغو سمه کارونه.

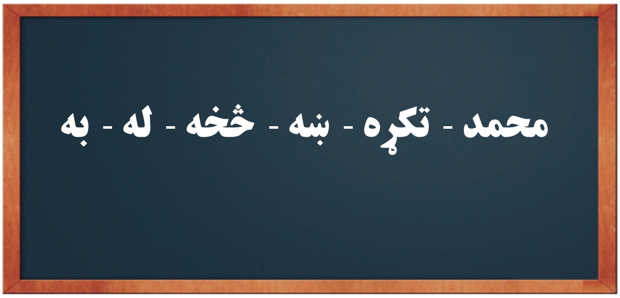

پوښتنه:

- آیا تاسو د کلمې نوم اورېدلی او پوهېږئ چې کلمه څه معنا لري؟

کلمـــه:

هغه کوچنی توکی دی چې ځینې یې په خپله معنا لري او ځینې یې په یوازې توګه معنا نه ورکوي، خو د جملو په جوړښت کې اساسي رول لري.

کلمې د معنا له مخې په دوو برخو ویشل شوې: خپلواکې او ناخپلواکې کلمې.

خپلـــواکې کلمې:

هغه کلمې دي چې په خپله معنا ولري، لکه: احمد، زه، ښه، لایق، راغی او نور...

ناخپلـــواکې کلمې:

هغه توري دي چې په یوازې توګه معنا نه لري، خو کله چې له خپلواکو کلمو سره یو ځای شي د کلمو او جملو معنا بشپړوي.

لکه : و، به، له، د، نه، سره، څخه، ځینې او نور....

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.

- زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځايونه بشپړ او په کتابچو کې دې وليکي.
- کلمه هغه کوچنی توکی دی چې ....
- کلمه په دوو برخو ويشل شوې چې ....
- خپلواکې کلمې هغه دي چې ....
- نا خپلواکې کلمې هغه دي چې ....
- يو يو زده کوونکی دې د تختې مخې ته راشي له خپل فکر څخه دې يوه جمله ووايي او په هغې کې دې خپلواکې او ناخپلواکې کلمې پيدا او په تختې دې وليکي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي د متن لغتونه دې معنا او بيا دې په جملو کې وکاروي.
- دوه، دوه تنه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې سرته ورسوي:

ملالی: زرغونې جانې السلام عليکم
زرغونه: وعليکم السلام، ستړې مه شې ملالۍ جانې
ملالی: په خير اوسې
زرغونه: ملالۍ جانې ښنگه يې؟
ملالی: شکر ښه يمه، مننه، ته ښنگه يې؟
زرغونه: زه هم ښه يم، ډېره مننه.
ملالی: زرغونې جانې! خپله کورنۍ دنده دې سرته رسولې ده؟
زرغونه: هو، زه له کورنۍ دندې سره ډېره مينه لرم.
ملالی: ډېر ښه، ما هم خپله کورنۍ دنده ليکلې ده.
زرغونه: ملالۍ جانې راځه چې ټولگي ته لاړې شو.
ملالی: راځه، نورې ټولگيوالې هم راغلې دي.

لغت	معنا	لغت	معنا
خپلواک	مستقل	توري	حروف
ناخپلواک	نامستقل	برخه	حصه
بشپړ	پوره	جوړښت	ساختمان

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له خپل فکر څخه جملې په خپلو کتابچو کې وليکي او په هغو کې دې خپلواکې او ناخپلواکې کلمې پيدا کړي.

ميوې او سابه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل د مېوو او سبو په گټو او ارزښت پوهيدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ميوې او سابه زموږ د وجود لپاره څه غذايي ارزښت لري؟

ميوې او سابه زموږ د ورځنيو خوړو ډيره مهمه برخه ده چې زموږ له روغتيا او سلامتۍ سره نژدې اړيکې لري.

په ميوو او سبو کې ډېر ويټامينونه، مالگې او نور گټور مواد شته چې د روغتيا لپاره ډېر اړين او گټور دي. د تازه او پاکو ميوو او سبو خوړل د بدن د وزن د زياتوالی مخنيوی کوي.

ميوې او سابه په بيلابيلو رنگونو کې پيدا کيږي چې هر يو يې ځانته روغتيايي ارزښت لري. د ځينو ميوو د ارزښت په هکله د مثال په توگه ويلای شو که هره ورځ يوه پاکه مينځل شوې منه له پوستکي سره وخوړل شي، انسان د سرطان له ناروغيو څخه ژغوري.

فعاليتونه:

- زده کوونکي د ې په وارسره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د ټولگي په مخ کې د سبو او ميوو د گټو په هکله خبرې وکړي.

- زده‌کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي. اړیکې – اړین – مخنیوی – سابه – خواړه
- زده کوونکي دې د میوو او سبو د ارزښت په هکله خبرې وکړي او یو مثال دې ووایي.
- زده‌کوونکي دې له یو بل څخه پوښتنې وکړي چې په میوو او سبو کې کوم مواد موجود دي؟
- زده کوونکي دې د لاندې کلمو مترادفې کلمې ولیکي. (زیاتوالی، ډېر، ګټور، روغتیا)
- دوه، دوه تنه زده کوونکي دې دا لاندې خبرې اترې د ټولګي په مخ کې تکرار کړي:

حسینه: پلوشې خورې! السلام علیکم ورحمته الله

پلوشه: حسینې جانې! وعلیکم سلام ورحمته الله

حسینه: ته او ستا کورنۍ ښه ده؟

پلوشه: مننه تاسې څنګه یاست؟

حسینه: سلامتي مو غواړم.

پلوشه: د نن ورځې لوست ته دې (میوې او سابه) تیاری نیولی دی؟

حسینه: هو ما په کور کې ښه واره ولوست.

پلوشه: حسینه جانې! ستا سابه او میوې خوښیږي؟

حسینه: زما میوې ډېرې خوښیږي.

پلوشه: سابه دې نه خوښیږي؟

حسینه: نه، سابه مې هم خوښیږي.

پلوشه: حسینه جانې میوې او سابه ډېر ګټور خواړه دي. زموږ وجود ورته ډېره اړتیا لري.
په سبو او مېوو کې ډېر ویټامینونه او نور ګټور مواد شته.

حسینه: موږ میوې او سابه ښه پاک مینځو.

پلوشه: موږ هم مېوې او سابه ښه پاک مینځو.

لغت	معنا	لغت	معنا
سابه	سبزیجات	مالګې	نمکیات
ژغوري	نجات می دهد	خواړه	غذا
اړین	ضروري	اړیکې	رابطه
مخنیوی	جلوګیری	مینځل شوی	شسته شده

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د میوو او سبو د ګټو په هکله څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

دوو لسم لوست

ښه زده کوونکی

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د ښو زده کوونکو په صفاتو پوهېدل او په دوی کې ددې روحيې روزل چې ښه زده کوونکي شي.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ښه زده کوونکی کوم صفتونه لري؟

ښوونځي کې شاګـــــــردان يو　　　د هيواد ښکلي ګـــلان يـــو
ښوونځـــي ته ځــو پــه مينــــــــه　　　پــه درسو کې زيار کښان يـــو
مدام پام پـه کتـــابو کــــــــــړو　　　د کتـاب طرفـــداران يــــو
رښتيـا وايـــــــــو رښتيــا اورو　　　پـه رښتيـــا پـسې روان يـو
مهـال وېش سره سم درومـــــــو　　　همېشه وخـــت شناسان يـــو
هيڅ وخت چا سره جنګ نه کـــړو　　　يو د بل مـــددګـــاران يـــو
د (نژند) يــو مور ملګـــــري
مينه ناک د خپل عـــرفان يو

(محمد عثمان نژند)

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره نظم ولولي او نور دې ورته غوږ ونیسي.
دغه کلمې(هېواد، مینه، زیارکښان، شوق) دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- یو یو زده کوونکی دې د تختې مخې ته راشي په دې اړه دې نورو ته ووایي چې: ښنګه کولای شو موږ هم ښه زده کوونکي شو.
- څو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي د ښه زده کوونکي په اړه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په لاندنیو کلمو کې د جمعې کلمې په نښه کړي: زده کوونکی (تختې، هیواد، عرفان، ملګري، نژند)
- دوه دوه زده کوونکي دې لاندې مرکه ترسره کړي:
صدیق: امین جانه! السلام علیکم
امین: وعلیکم السلام،صدیق جانه ښنګه یې؟
صدیق: مننه، ښه یم ورروه. ته ښه یې؟
امین: زه هم ښه یم ډېره مننه، جوړ اوسې.
صدیق: امین جانه! یوه پوښتنه په ذهن کې لرم لومړی به یې له تا څخه وکړم.
امین: ویې وایه!
صدیق: ښه زده کوونکی چا ته ویل کیږي؟
امین: زما پلار وایي: ښه زده کوونکی هغه ځوك دی چې تل په درسونو کې کوښښ وکړي، خپل وخت ضایع نه کړي، د ښوونکو او مشرانو احترام وکړي، له نورو سره هم ښه چلند ولري.
صدیق: نو که هرڅوك دا کارونه وکړي هغه ته ښه زده کوونکی ویلای شو؟
امین: هو، ولې نه. د ښه زده کوونکي نور صفتونه به له ښوونکي څخه وپوښتو.
صدیق: ډېره مننه، سلامت اوسې.

لغت	معنا	لغت	معنا
مهال وېش	تقسیم اوقات	مددګار	کمک کننده
عرفان	علم و معرفت	زیارکښان	زحمت کشان

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د خپلې پوهې له مخې د ښو زده کوونکو ځینې صفتونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

غوره ویناوې

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د پندونه په معنا پوهېدل او په ژوند کې پرې عمل کول.

نښه خلک هغه دي چې نورو ته خیر او
ګټه ورسوي.

پوښتنه:

تاسو کله له چا څخه پندونه اورېدلي دي؟

- **نښه خلک هغه دي چې نورو ته خیر او ګټه ورسوي.**
- **څوک چې خپله ژبه له بدو خبرو څخه وساتي، په ژوند کې نه پښېمانه کېږي.**
- **څوک چې بل چاته کوهی کیني، خپله به پکې ولوېږي.**
- **د بې فکره او بې تدبیره کار نتیجه خرابه ده.**
- **له ښو خلکو سره دوستي کوئ او د بدو خلکو له دوستۍ څخه ځان وساتئ.**
- **هغه څه مو چې نه وي زده په پوښتنه یې مه شرمېږئ، که څوک په پوښتنه شرمېږي ناپوه پاتې کېږي.**
- **که غواړئ چې دوستان مو ډېر وي د ښو اخلاقو خاوندان شئ.**

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په خپلو گروپونو کې لوستل شوې غوره وېناوې ولولي اود مطلب په هکله دې له يو بل سره مشوره وکړي. بيا دې د هر گروپ يو تن د ټولگي مخې ته راشي او د ورمونو د مطلب په اړه دې خپله ليکنه نورو ته ولولي.
- زه کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او که کومه داسې وينا يې زده وي هغه دې نورو ته ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې په مخ کې په دې مطلب خبرې وکړي چې: (موږ خنگه کولای شو خپله ژبه له بدو خبرو څخه وساتو)
- زده کوونکي دې د لاندنيو کلمو متضادې کلمې وليکي.

(گټه، ژوند، دوستي، ناپوه، دوستان، خراب)

لغت	معنا	لغت	معنا
پندونه	نصايح	بې تدبيره	بې فکر
ژغورل	نجات دادن	کوهی	چاه

کورنۍ دنده:

زده کوونکی دې ددغو وېناوو په شان که څينې نورې وېناوې اوريدلې وي په خپلو کتابچو کې وليکي.

خوارلسم لوست

ترافيکي لار ښوونې

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د ترافيکي نښو او اشارو پېژندل او تل ورته پاملرنه کول.

پوښتنه:

په پورتنيو انځورونو کې څه وينئ؟ خبرې پرې کولای شئ!

ستاسو په فکر له عمومي سړک څخه د تېرېدو په وخت بايد څه وکړئ؟

په لويو او وړو ښارونو، بازارونو او نورو ځايونو کې موټرونه، نقليه وسايط او خلک تګ او راتګ کوي. په کار ده چې هېڅ وخت د سړکونو په منځ کې تګ او راتګ ونه کړو، ځکه چې دا کار خطر لري. همدا رنګه کله چې د سړک له يوې خوا څخه بلې خوا ته تېرېږو، لومړی بايد د سړک دواړو خواووته وګورو چې موټر او نور وسايط نه وي. بيا په احتياط او پوره پاملرنې له سړک څخه تېر شو. همدا راز ماشومان دې د سړکونو څخه د تېرېدلو په وخت کې له ترافيک يا نورو کسانو څخه مرسته وغواړي.

د سړکونو په غاړوکې ځينې نښې او اشارې اېښودل شوي چې د لارويو او موټر چلوونکو لپاره ګټورې لارښوونې دي. دا نښې د ترافيکي اشارو په نامه يادېږي.

فعاليتونه:

- څو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي لوست دې په لوړ آواز ولولي.
- زده کوونکي دې په خپلو ګروپونو کې د ترافيکي اشارو د اړتيا او ګټو په هکله له يو بل سره خبرې وکړي او بيا دې له هر ګروپ څخه يو تن د ټولګي مخې ته راشي او د ترافيکي اشارو په هکله دې

نورو ته معلومات ورکړي.

- زده کوونکي دې ترافیکي اشارې په خپلو کتابچو کې رسم کړي، نومونه دې ورته ولیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او لاندې کلمې دې په جملوکې وکاروي.
(نښې، ښاروونه، موټرونه، ترافیک، بازارونه، ماشومان)
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د څو رنګونو نومونه دې پرتختې ولیکي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې ترسره کړي!

خالد: میرویس جانه! السلام علیکم

میرویس: خالد جانه! وعلیکم السلام

خالد: ستړی مه شې وروره، ښه یې.

میرویس: په خیر اوسې خالدجانه، ډېره مننه.

خالد: سهار دې ښوونځي ته نژدې ترافیکي پېښه ولیده؟

میرویس: هو، زه هم له همدې لارې راځم. ډېر خپه شوم.

خالد: ځینو هلکانو په سړک کې لوبې کولې او بې پامه د موټر مخې ته ور برابر شول.

میرویس: داسې لوبې ډېرې خطرناکې وي. هیڅکله په سړک کې باید لوبې ونه کړو.

خالد: موږ باید خپلو ورو خویندو او ورونو ته ووایو:

هیڅکله په لاروکې لوبې او بې پروایي ونه کړو. ځکه خطر لري.

له سړک څخه د تېرېدو اشاره | دپام کولو اشاره | د موټرو د تم ځای اشاره | د بسونو د تم ځای | د موټورو د نه تم ځای

لغت	معنا	لغت	معنا
اشاره	علامه	انځور	تصویر
تګ را تګ	رفت و آمد	پاملرنه	توجه

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې خوکرښې په دې اړه په خپلو کتابچو کې ولیکي چې: موږ له سړک څخه د کومې اشارې په وخت کې په خوندي توګه تېرېدلای شو.

ټوکه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د ټوکې په مطلب او مفهوم پوهېدل او د مناسبو ټوکو د ویلو په وخت او ځای وپوهېږي.

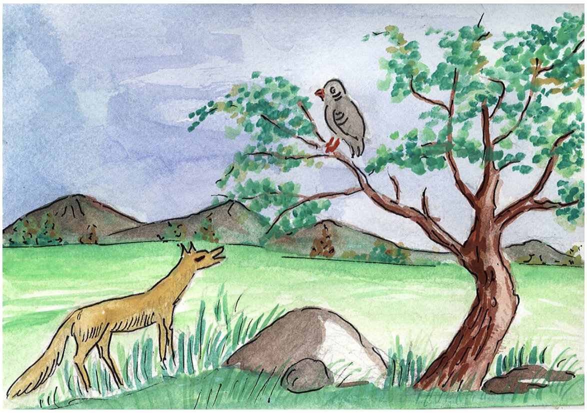

پوښتنه:

تاسو له ټوکو سره مینه لرئ او کومه ټوکه مو په یاد ده؟

یوه مرغۍ په یوې ډبرې ناسته وه.

نا څاپه یې سترګې پټې شوې. یوې ګیدړې پرې ورټوپ کړ او مرغۍ یې ونیوه. مرغۍ پر ګیدړې غږوکړ: «زه خودې ښـــکارکړم، اوس د خدای ﷻ شکر پرځای کړه.»

ناپوهې ګیدړې خوله وازه کړه چې د خدای ﷻ شکـر وباسي. مرغۍ یې لـه خـولې څخـه والوتـه. لرې په ښاخ کښېناسته. وې ویل: «ورکه دې هغه خوله شي چې نعمت یې نه وي خوړلی او شکر باسي.»

ګیدړې ورته وویل: «ورکې دې هغه سترګې شي چې د خوب وخت نه وي او پټې وي!»

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځونو کې متن ولولي.
- زده کوونکي دې په متن کې یا له خپل فکر څخه متضادې کلمې پیدا او پر تختې دې ولیکي، لکه:(پټ او ښکاره)
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د ټوکې په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه مشوره وکړي چې: (هره ټوکه ولې ځانته وخت او مناسب ځای لري) بیا دې یو تن خپله لیکل شوې پاڼه نورو ته ولولي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او یوه ټوکه یې که زده وي ووایي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او یو بل ته له متن څخه یوه یوه جمله املا ووایي.
- دوه دوه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې ترسره کړي:

فاروق: نوید جانه! السلام علیکم ورحمته الله

نوید: وعلیکم السلام ورحمته الله ته څنګه یې؟

فاروق: الله ﷻ دې سلامتي نصیب کړه، ډېره مننه نوید جانه.

نوید: په لیدو دې خوشحاله شوم.

فاروق: نویدجانه! په لوست کې راوړل شوې ټوکه دې خوښه شوه؟

نوید: هو زما ټوکې خوښېږي.

فاروق: ښوونکي د ټوکو په اړه ډېره ښه خبره وکړه چې:
په هر وخت او هر ځای کې ټوکې کول مناسب کار نه دی.
ټوکې باید د ادب په چوکاټ کې وي.

نوید: زما پلار هم ماته وایي:
بې وخته او بې ځایه ټوکې مه کوه، ځکه شخصیت ته زیان رسوي.

فاروق: رښتیا چې همداسې ده، له تا څخه ډېره مننه.

لغت	معنا	لغت	معنا
ټوکه	فکاهي	ټوب	خیز
نا څاپه	ناګهان	ښکار	شکار
ګیدړه	روباه	ډبره	سنګ

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له خپل فکر څخه یوه ښکلې او مناسبه ټوکه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

عادل پاچا

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او زده کوونکي د عدل او عدالت په مفهوم وپوهېږي.

پوښتنه:

څه فکر کوئ چې عدل یا عدالت څه ډول عمل دی؟

وايي چې د روم پاچا نوشيروان پاچا ته استازی لېږلی و، کله چې هغه دربار ته ورسېده ګوري چې يوه لويه ماڼۍ ده، پاچا پکې په تخت ناست دی او نور اميران او وزيران په څوکيو ناست دي. استازي چې شاوخوا وکتل، پدغې ماڼۍ کې يو ځای ورته کوږ ښکاره شو. له يوه سړي څخه يې پوښتنه وکړه چې دا ځای ولې کوږ دی؟

هغه ورته وويل چې دا د يوې بوډۍ کور و. په هغه وخت کې چې پاچا دا ماڼۍ جوړوله، نو هغې بوډۍ ته يې وويل: چې دا کور په ما خرڅ کړه، مګر د هغې رضا او خوښه نه وه پاچا په زور سره دا کار ونه کړ، نو ځکه دا ځای پدې ماڼۍ کې کوږ پاتې شوی دی. استازي وويل: «رښتيا خبره داده چې دا کوږ والی ډېر ښه دی، تر هغه سموالي چې په ظلم سره شوی وای.»

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي، جملې دې ولولي او معنا دې کړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې يو بل ته د املا په توګه ووايي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې ددې کيسې د مفهوم په اړه خبرې وکړي.
بيا دې له هرې ډلې څخه يو تن د تختې مخې ته راشي او د خپلې ډلې ليکل شوی نظر دې نورو ته ووايي.

- څو تنه زده کوونکي دې د لاندينو کلمو د جمع شکل پرتختې وليکي او بيا دې په جملو کې وکاروي.
(وزير – امير – پاچا – سرې – بوډۍ – استازی)

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې ترسره کړي:

نصيب: عزيز جانه! السلام عليکم

عزيز: نصيب جانه! وعليکم السلام

نصيب: څنګه يې وروره، صحت دې ښه دی؟

عزيز: شکر ښه يم، جوړ اوسې.

نصيب: عزيز جانه! ته وروسته له ښوونځي څخه څه کار کوې؟

عزيز: نصيب جانه! زه چې کله له ښوونځي څخه راشم لوستل شوي درسونه په کور کې تکرار وم.
بيا مې له ورور او پلار سره په کارونو کې مرسته کوم.

نصيب: ډير ښه – زه هم د کور په کارونو کې له خپل پلار سره مرسته کوم.
د کور په کارونو کې مرسته کول ډېر ښه کار دی.

نصيب: موږ بايد د کور په کارونو کې برخه واخلو او کورنۍ خوشحاله وساتو!

عزيز: هو! ستا خبره باالکل سمه او په ځای ده.

لغت	معنا	لغت	معنا
استازی	قاصد	ماهۍ	قصر
کوږ	کج	بوډۍ	پيره زن
سموالي	راست بودن	کوږوالي	کجی

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې فکر وکړي او څو کرښې دې په دې اړه په خپلو کتابچو کې وليکي:
چې موږ له دې کيسې څخه څه زده کړل؟

اووه لسم لوست

متلونه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د متلونو په مطلب او ارزښت پوهېدل او په خپلو ویناوو کې د هغو په ځای کارونه.

پوښتنه:

تاسوله متلونو سره آشنایي لرئ او کوم متل مو په یاد دی؟

متلونه د پښتو ژبې په ولسي ادب کې یوه غوره او په زړه پورې برخه ده. متلونه هغه لنډې وینا وې دي چې ډېر لوی او پراخ مطلب په کې ځای شوی وي. د متلونو ویونکي معلوم نه دي. په هره زمانه کې ویل شوي او د هغو په وسیلې د ټولنې دودونه او د خلکو افکار له یوه نسل څخه بل نسل ته لیږدول کیږي. د متلونو اغیزه په ژبه کې دومره زیاته ده چې په خبرو اترو کې د یوه ټینګ استدلال په توګه راوړل کیږي. دا برخه په پښتو ادب کې ډېره شتمنه او بډایه برخه ده چې شمېر یې زرګونو ته رسیږي.

ځینې متلونه به د مثال په توګه وګورو:

- **چې څه کرې هغه به ریبې.**
- **چېرې چې اوسې، په خوی به د هغو سې.**
- **وخت لکه سره زر دی.**
- **په یوه ګل نه پسرلی کیږي.**
- **مار ته په لستوني کې ځای مه ورکوه.**
- **بد خوی چې زورور شي، نو عقل مرور شي.**

فعالیتونه:

زده کوونکي دې په وارسره متن په لوړ آواز د ټولګي په مخکې ولولي.

- زده کوونکي دې د یو بل په مرسته لوستل شوی متن د املا په توګه ولیکي.
- زده کوونکي دې په ګروپي توګه د متلونو په هکله مشوره وکړي او بیا دې د هر ګروپ یو غړی د ټولګي مخې ته راشي او یو متل دې په شفاهي توګه نورو ته ووایي او په مطلب دې لنډې خبرې وکړي.
- یو یو زده کوونکی دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې:

موږ ولې متلونه د یوې خبرې د استدلال په توګه کاروو؟

- زده کوونکي دې د دغه متل په اړه خبرې وکړي.

چېرې چې اوسې په خوی به د هغو سې.

- دوه دوه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې ترسره کړي:

ملاله: شبنم جانې السلام علیکم
شبنم: ملاله جانې وعلیکم السلام ښه راغلې.
ملاله: شبنم جانې کورنۍ دې ښه ده؟
شبنم: شکر دی الحمدالله.
ملاله: شبنم جانې د نن لوست دې خوښ شو؟
شبنم: هو، متلونه مې ډېر اوریدلي وو، خو په معنا یې نه پوهیدم.
ملاله: متلونه د پخوانیو خلکو پخې خبرې دي چې ډېره لویه معنا لري.
شبنم: موږ باید په متلونو ځان پوه کړو.
د ویلو په ځای او مطلب یې هم باید پوه شو.
ملاله: شبنم جانې! ستا خبره سمه ده، همداسې به وکړو.

لغت	معنا	لغت	معنا
متل	ضرب المثل	استدلال	دلیل آوردن
مل	همراه، دوست	شتمن	ثروتمند
لستوڼی	آستین		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې داسې متلونه ولیکي چې په کتاب کې نه وي راغلي.

اته لسم لوست

د غاښـونو ساتنه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د غاښونو په ارزښت پوهېدل او د زده کوونکو داسې روزنه چې د خپلو غاښونو ساتلو او مېنځلو ته پاملرنه وکړي.

پوښتنه:

ستاسو په فکر د خپلو غاښونو د ساتنې لپاره باید څه وکړو؟

د ملالۍ غاښ خوږېده. پلار یې د غاښونو کلینیک ته راوسته. ډاکټرې له ملالۍ څخه پوښتنه وکړه: «ستا په غاښونو څه شوي دي؟» ملالۍ وویل: «پرون مې بادام پرې ماتول چې پاسنی غاښ مې په درد شو.» ډاکټرې راته وویل: «غاښونه د خوړو د ژوولو او د مخ د ښکلا لپاره ډېر ارزښت لري. که غاښونه مو روغ نه وي خواړه نشو ژوولای.

موږ باید دخپلو غاښونو ښه ساتنه وکړو. هره ورځ له خوړو څخه وروسته خپل غاښونه په برس یا مسواک پاک ومینځو. هېڅکله باید په خپلو غاښونو کلک شیان مات نه کړو چې غاښونو ته مو زیان رسوي.»

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په خپلو ګروپونو کې متن ولولي او د غاښونو دارزښت په اړه دې له یو بل سره مشوره وکړي او بیا دې له هر ګروپ څخه یو تن د ټولګي مخې ته راشي او د غاښونو د ارزښت په اړه دې معلومات وړاندې کړي.
- لاندې کلمې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې په لنډو جملو کې وکاروي:
(غاښونه- کلک شیان – مینځم – ارزښت - ساتنه - خواږه)
- زده کوونکي دې له متن څخه څو متضادې کلمې پیدا او د تختې پرمخ دې ولیکي، لکه: زیان او ګټه...
- زده کوونکي دې په دې اړه خبرې وکړي چې:
موږ ولې باید هره ورځ خپل غاښونه ومینځو؟
- دوه دوه زده کوونکي دې دا لاندې خبرې اترې ترسره کړي:

اسد: عمرجانه! السلام علیکم

عمر: وعلیکم السلام اسدجانه ته ښه یې؟

اسد: ډېره مننه.

عمر: یوازې غاښ مې خوږیږي.

اسد: عمرجانه! ولې دې غاښ خوږیږي؟
کوم کلک شی خو به دې پرې مات کړی نه وي؟

عمر: همداسې ده. زه کله کله بادام په غاښو ماتوم.

اسد: تا باید دا کار نه وای کړی. په غاښونو باندې د کلکو شیانو ماتول غاښونو ته زیان رسوي. ته باید د غاښونو ډاکټر ته ولاړ شې او د خپلو غاښونو غم وخورې.

عمر: وروسته تر ښوونځي له ورور سره مې ډاکټر ته ځم.

اسد: هرومرو ډاکټر ته ولاړ شه او په لارښوونو یې عمل وکړه!

عمر: حتماً یې په لارښوونو عمل کوم، ستا له نېکو مشورو او لارښوونو څخه مننه.

لغت	معنا	لغت	معنا
خوږېدل	درد کردن	ماتول	شکستاندن
ژوول	جویدن	ساتنه	حفاظت
زیان	نقص		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي:
موږ ولې په خپلو غاښونو کلک شیان نه ماتوو؟

مرکبې کلمې

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د مرکبو کلمو پېژندل او د هغو سمه کارونه.

پوښتنه:

ستاسو په فکر مرکبې کلمې څه ډول کلمې دي څوک يې کوم مثال ويلای شي؟

مرکبې کلمې: هغو کلمو ته وايي چې له دوو يا زياتو کلمو څخه جوړې شوې وي. لکه: ميرويس ميدان، مزار شريف، ورځپاڼه او نور...

په لاندې جملو کې مرکبې کلمې وګورئ!

١. احمد شاه خپلې مور ته کميس واخيست.

٢. سرتور ښکلی فيل مرغ لري.

٣. د سپين بولدک ولسوالي د کندهار په ولايت کې ده.

۴. مزارشريف لوی ښار دی.

۵. اورمړي لرغونې ژبه ده.

ټوکه

نن سليم او احمد رشاد ښوونځي ته ناوخته راغلل. ښوونکي ترې پوښتنه وکړه:

سليمه، «ولې ناوخته راغلې؟»

- سليم: «ما نه په لاره کې روپۍ ورکه شوې وه، هغې پسې ګرځېدم.»

- ښوونکی: «احمد رشاده، تا ولې ناوخته کړه؟»

- احمد رشاد: «صاحب، ما د ده په روپۍ پښه اېښې وه.»

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره د ټولګي مخې ته راشي، متن دې په مناسب آواز ولولي.
- زده کوونکي دې له یو بل سره د مرکبو کلمو په معنا او تعریف خبرې وکړي او د هغو لنډ تعریف دې تمرین کړي.
- لاندې کلمو څخه مرکبې کلمې په نښه او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ:
(سپین غر، ګل غوټۍ، بادام ګل، سره بادنجان، توربادنجان، قلم، کتاب.)
- څو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي، که کومه ټوکه یې زده وي نورو ته دې ووایي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او له خپل فکر څخه د څو مرکبې کلمې ولیکي.

لغت	معنا	لغت	معنا
خپلواک	مستقل	ورځپاڼه	روزنامه
کمیس	پیراهن	پښه	پای

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له خپل فکر څخه څو مرکبې کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکي او په جملو کې دې وکاروي.

له هېواد سره مينه

موخه: د متن سم لوستل، سم ليکل، له هېواد سره د مينې او د هغه د خدمت کولو د ذهنيت وده او پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر موږ ولې له خپل هېواد سره مينه لرو؟

هېواد زموږ د ټولو افغانانو ګډ کور دی، موږ ټول په دې کور کې ژوند کوو. د هيواد له مينې ډکه غېږ کې رالوييږو. او له پاکې او تازه هوا څخه يې ګټه اخلو او په نعمتونو يې زموږ بدن وده کوي.

هيواد موږ ته د مور په شان دی. له دې امله پر موږ ډېر حقونه لري. د هيواد د سرحدونو ساتل، ودانول او پرمختګ زموږ ملي دنده ده. هيواد په علم او پوهې ودانيږي. زده کړه د علم او پوهې د لاسته راوړلو يوازينی لار ده. نن چې موږ زده کوونکي يو، بايد د علم او پوهې په فکر کې شو، ډېر لوست ووايو او ښه زده کړه وکړو، ترڅو وکولای شو د خپلو بيوزلو خلکو د خدمت جوګه وګرځو او خپل ويجاړ وطن له بدبختيو څخه خلاص او ودان کړو.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او متن دې ولولي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې يو بل ته املا ووايي.
- څو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د هېواد د مينې په هکله دې خبرې وکړي.
- دوه تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي يو بل دې ټولګيوالو ته معرفي او يوه مرکه دې سرته ورسوي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې لاندې خبرې اترې ترسره کړي:

فريده: خديجې! السلام عليکم ورحمت الله

خديجه: فريدې جانې وعليکم السلام ستړې مه شې

فريده: ته ستړې مه شې خديجې خورې جوړه يې؟

خديجه: شکر ته جوړه يې؟

فريده: خديجه جانې! د وطن مقاله چې ښوونکې کورنۍ دنده راکړې وه، هغه دې ليکلې ده؟

خديجه: هو فريده جانې! زه له وطن سره ډېره مينه لرم.

پرما خپل وطن ډېر ګران دی.

فريده: ډېر ښه – پر هر چا خپل وطن ګران وي.

پر ما هم خپل وطن ډېر ګران دی.

خديجه: زما پلار وايي تاسې په درسونو کې زيار وباسئ چې ښه انسانان درڅخه جوړ شي او خپل وطن ته د خدمت جوګه شئ!

فريده: ستا پلار جان ډېره ښه خبره کړې ده وطن د مور حيثيت لري.

لومړی بايد زده کړه وکړو. چې د پوهې خاوندان شو، بيا خپل وطن جوړولای شو.

لغت	معنا	لغت	معنا
ويجاړ	ويران	رښتينی	راستين
هېواد	وطن	ګډ	مشترک
مينه	محبت	وړ	شايسته - مناسب

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي چې:

((موږ د خپل هېواد د ساتنې او آبادولو په اړه څه مسووليتونه لرو؟))

جمله

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د جملې په معنا او مفهوم پوهېدل او د هغو سمو ليکنو ته پاملرنه.

پوښتنه:

ستاسو په فکر جمله څه ته وايي؟

جمله: د څو کلمو له يوځای کېدو څخه چې پوره معنا او مفهوم واخيستل شي جمله بلل کيږي.

جمله له دوو برخو چې مبتدا او خبر نوميږي منځته راځي.

د جملې د مبتدا په برخه کې فاعل او د خبر په برخې کې مفعول، فعل او د هغو اړوند توکي راځي.

لکه: احمد راغی احمد مبتدا او راغی خبر دی

حميدې خپل درسونه ولوستل. په دې جملې کې (حميدې) مبتدا ولوستل د خبر برخه ده.

يوازې د يوې کلمې په ويلو مطلب نه بيانيږي لکه: ورځ، قلم، لوست او نور مورږ خپل مطلب په جملو کې بيانوو. د کتاب ټول لوستونه هم په جملو ليکل شوي دي. لکه: دوه تنه زده کوونکي درس لولي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن په وار سره ولولي، په مطلب او مفهوم دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي ځو جملې دې يو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي له خپل فکر څخه دې څو جملې ووايي، د مبتدا او خبر برخه دې پکې وښيي.

زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي درې، څلور او پنځه کلمې لرونکې جملې دې پرتختې وليکي.

لغت	معنا	لغت	معنا
ګنل	شمېرل	فعل	کار یا عمل
مېږی	مورچه	فاعل	اجرا کننده کار
وېرېدل	ترسيدن	مفعول	کسی یا چیزی که فعل بالای آن اجرا شده باشد.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له تېرو درسونو څخه په خپله خوښه څو جملې وټاکي، مبتدا او خبر دې پکې وښيي او په کتابچو کې دې وليکي.

دوه ويشتم لوست

تيلفون

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د تيلفون په ارزښت، ګټو او سمې کارونې پوهيدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر بايد له تيلفون څخه څه ډول کار واخيستلای شي؟

تيلفون يوه امريکايي پوه چې(ګراهام بل) نوميده، اختراع کړ. خو د ګراهام بل تيلفون بشپړ نه و. تر ده وروسته نورو پوهانو هم په دې برخه کې ډېر زيار ايستلی دی. تر څو په دې وتوانېدل چې تر لرې واټن پورې يې غږ ولېږدوي. اوس مهال په تيلفون کې ډېر زيات بدلونونه او پرمختګونه رامنځته شوي. خلک کولای شي په ډېرې آسانۍ سره د نړۍ له يوې برخې څخه په بله برخه کې له خپلو دوستانو سره د خبرو له لارې اړيکې ټينګې کړي.

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې په خپلو ګروپونو کې د تيلفون متن ولولي او بيا دې له هر ګروپ څخه يو تن د ټولګي مخې ته راشي او د تيلفون په اړه دې خپل معلومات نورو ته وړاندې کړي.
- د لاندې کلمو سمه معناله چوکاټ څخه پيدا او د کلمو تر څنګه دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

۱. اختراع:___________	فاصله
۲. بشپړ: ____________	کوشش
۳. هڅه: ____________	پوره
۴. واټن: ____________	د نوي شي جوړول

- زده کوونکي دې د متن لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د تیلفون د کارونې په اړه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او له متن څخه د څلور او پنځو څپو لرونکې کلمې پیدا بیا دې پرتختې ولیکي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې دا لاندې خبرې اترې سرته ورسوي.

سائل: راشده! السلام علیکم

راشد: سائل جانه! وعلیکم السلام

سائل: څنګه یې وروره، ښه یې؟

راشد: ډېره مننه، تاسې هم ښه یاست؟

سائل: راشد جانه! تاسې په کور کې ټیلفون لرئ؟

راشد: هو – موږ په کور کې ټیلفون لرو.

سائل: ستا ټیلفون خوښیږي؟

راشد: هو – زما ټیلفون خوښیږي.

خو له ټیلفون څخه کار نه اخلم، ځکه پلار مې وایي:

کله چې ته د ټیلفون په سمې کارونې ویوهیږې، بیا تاته ټیلفون اخلم.

سائل: راشد جانه! ستا پلار ښه خبره کوي، زما پلار هم همداسې وایي:

که د ټیلفون په سمې کارونې ونه پوهیږو، نو له هغه څخه سمه ګټه هم اخیستلای نه شو.

راشد: نو لازمه ده چې د پلار خبرې ومنو.

لغت	معنا	لغت	معنا
بشپړ	پوره	پرمختګ	پیشرفت
استول	فرستادن	بدلون	تغییر
ګوښه	کنار	هڅه	تلاش وکوشش
لېږدول	انتقال دادن	واټن	فاصله
زیار	کوشش		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د تیلفون د مناسبې کارونې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

نظم

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د نظم او نثر په معنا او مفهوم پوهیدل.

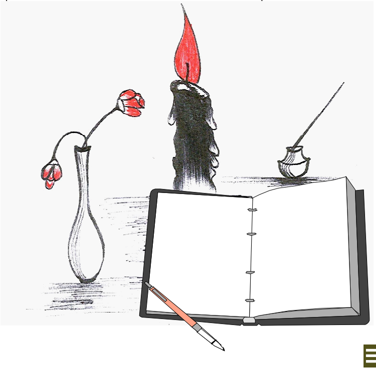

پوښتنه:

- آیا تاسو د نظم کلمه اورېدلې او په معنا يې پوهېږئ؟
- آیا تاسې نثر پېژنئ او له نظم سره څه توپیر لري؟

نظم په لغت کې د مرغلرو پيیلو ته وايي. په اصطلاح کې هغې وینا او لیکنې ته ویل کیږي چې د بیتونو په پای کې وزن او قافیه ولري. داسې نظمونه هم شته چې قافیه نه لري.

قافیه په نظمونو کې هغو هم آهنګیو ته ویل کیږي چې د بیتونو په پای کې راغلې وي.

لکه په دې بیتونو کې د (پندونه، لالونه او زړونه) د قافیې کلمې دي چې په یوه وزن او آهنګ سره راوړل شوي دي:

خپل استاد و ماتـه ووې خــو پندونه	هــر یو پند یې مرغلرې دي لالونــه
وې یې هره بدي کړه هغه بد مه کړه	چې له لاسه دې آزار شي د چا زړونه

هغه وینا او لیکنې د نظم پرخلاف چې وزن او آهنګ ونه لري نثر بلل کیږي.

لکه: زموږ خبرې اترې یا د کتاب زیاتره لوستونه چې په نثر لیکل شوي دي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې لوست په لوړ او مناسب آواز ولولي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه معنا او په خپلو کتابچو کې دې ورته جملې جوړې کړي.
- زده کوونکي دې له خپل فکر یا له کتاب څخه ځینې بیتونه ووایي او په هغو کې دې د قافیې کلمې وښیي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د متن بیتونه یو بل ته املا ووایي.

زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د نثر په برخه کې دې څو مثالونه د تختې پرمخ ولیکي.

لغت	معنا	لغت	معنا
ارزښتناکه	قیمتي	ښکلا	زیبایی
مرغلرې	مروارید	پېيل	جیل کردن

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې یو ښکلی نظم په خپلو کتابچو کې ولیکي او قافیه دې پکې وښیي.

لیک نښې

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د لیک نښو په معنا او کارولو پوهیدل او په لیکنو کې هغو ته پاملرنه.

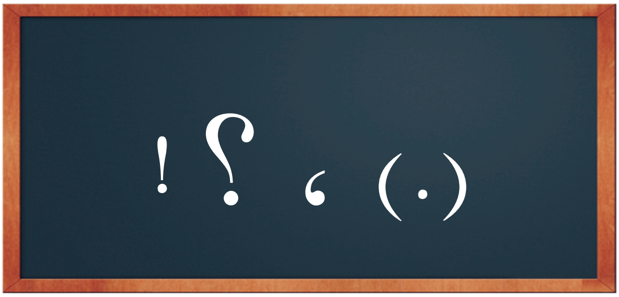

پوښتنه:

له تاسو څخه څوک لیک نښې پیژني؟

په لیکنو کې د یوه مطلب د ښه څرګندولو لپاره د لیک نښو کارول ډېره ضروري خبره ده. دغو ټکو ته پاملرنه په لیکنو کې داسې آسانتیاوې منځ ته راوړي چې لوستونکي او اورېدونکي په آسانۍ سره کولای شي د هغه په مطلب وپوهیږي.

د مثال په توګه د ځینو لیک نښو کارونه به په لاندې جملو کې وګورو:

ټکی(.) د یوې جملې په آخر کې راځي، لکه: احمد تږی دی.

سوالیه(؟) د یوې سوالیې جملې په پای کې اېښودل کیږي، لکه: چېرته ځې؟

ندائیه(!) د امریه، تعجب او هغو جملو په آخر کې راځي چې چا ته غږ پکې شوی وي، لکه:

ژر ژر ولیکه! سبحان الله! احمده راشه!

کامه(،): د کلمو او جملو په منځ کې چې یوه لنډه وقفه یا ځنډ را شي د کامې نښه(،) ایښودل کیږي. لکه: په نثرونو کې د ټکي، سوالیه، ندایې او کامې کارول ضروري خبره ده.

شارحه (:): دا نښه د يوې کلمې يا تر يوه مطلب وروسته د توضيح کولو لپاره راوړل کيږي. د مثال په ډول:

صفت: هغه کلمه ده چې د نوم حالت او څرنګوالی ښيي، لکه: تورقلم، سپين کاغذ او نور.

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د ليک نښو په هکله دې خبرې وکړي. ښوونکی دې د هغو نيمګړتياوو ته پاملرنه وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او لغتونه دې معنا او بيا دې په جملو کې راوړي.
- زده کوونکي دې د متن ليک نښې په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې له خپل فکر څخه څو جملې وليکي او په هغو کې دې ليک نښې وکاروي.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي له متن څخه دې د جمعې کلمې په نښه او بيا دې پرتختې وليکي.

لغت	معنا
ټکي	نقطه ها
اسانتياوې	سهولتها
خبري جملې	جمله های که خبر را برساند.
امريه جملې	جمله های که در آن امر کرده شود.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په خپله خوښه يوه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي او ليک نښې دې په مناسبو ځايونو کې وکار وي.

جرگه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او په دې پوه شي چې د ولسونو شخړې او ستونزې د جرگو له لارې حل کيږي.

پوښتنه:

ستاسو په نظر جرگه څه ته وايي؟

جرگه د افغانانو ملي دود دی. دوی ته دا پخوانی دود له نيکونوڅخه را پاتې دی. زموږ خلکو دغه منل شوی دود تر نن ورځې پورې ښه پاللی دی. که د خلکو يا ولسونو ترمنځ کومه ستونزه راپيدا شي، بيا جرگه راغواړي. خپلې ستونزې د جرگو له لارې هواروي. جرگې ځان ته قوانين لري. د قوم منلي، سپين ږيري او مشران په يوه ځانگړي ځای کې راغونديږي او په اړوندو ستونزو باندې خبرې کوي، په پای کې د هغې پريکړه اعلانوي. زموږ خلک د جرگو پريکړو ته په درنه سترگه گوري او له عملي کولو څخه يې هيڅوک سر نه غړوي.

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او په خپلو گروپونوکې دې د متن د مطلب په اړه له يو بل سره مشوره وکړي او بيا دې د هر گروپ څخه يو تن د ټولگي مخې ته راشي او د متن د مطلب په اړه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د مترادفو کلمو معنا له چوکاټ څخه پيدا او د کلمو تر څنگ دې په خپلو کتابچو

کې ولیکي:

مثال: جرګه: ________

ستونزې: ________

سپېڅلی: ________

ځانګړي: ________

پرېکړه: ________

فیصله
غونډه، ولسي مجلس
مشکلات
پاک
خاص - مشخص

- زده کوونکي دې لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او له متن څخه دې د یوې، دوو او درو څپو لرونکي کلمې پیدا او بیا دې پرتختې ولیکي.
- دوه دوه زده کوونکي دې دا لاندې خبرې اترې د ټولګي په مخ کې ترسره کړي:

شېرشاه: قسیم جانه! السلام علیکم

قسیم: وروره! وعلیکم السلام

شېرشاه: څنګه یې، ښه یې؟

قسیم: ډېره مننه، شکر ښه یم.

شېرشاه: قسیم جانه! پرون چې ښوونکي وویل: په کور کې د جرګې په اړه له مشرانو سره خبرې وکړئ تا له چا سره خبرې وکړې؟

قسیم: هو ما له خپل پلار څخه د جرګې په اړه پوښتنې وکړې.

شېرشاه: پلار دې په دې اړه څه وویل؟

قسیم: پلار مې وویل:

جرګه د افغانانو ډېر پخوانی دود دی. جرګې ځانته اصول او قوانین لري.
کله چې د خلکو ترمنځ ستونزې پیدا شي، بیا سپین ږیري او مشران هغه ته د حل لار پیدا کوي، د جرګو فیصلې به حتماً ټول خلک مني.

شېرشاه: ډېر ښه، زه په دې خبره ښه نه پوهېدم، ښه معلومات دې راکړل.
له تا څخه ډېره مننه کوم.

لغت	معنا	لغت	معنا
پخوانی	قدیمی	ستونزې	مشکلات
مشران	بزرگان	پرېکړه	فیصله
درناوی	احترام	اړوند	مربوط
ځانګړی	مشخص	منلي	قبول شده
دود	رسم و رواج		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي چې:
(زموږ خلک ولې د جرګو د پرېکړو درناوی کوي؟)

انټرنیټ

موخه: د متن سم لوستل، سم لیکل، د انټرنیټ پیژندنه او زده کوونکي په دې روحیه وروزل شي چې له انټرنیټ څخه په سمه توګه کار واخیستلای شي.

پوښتنه:

تاسو د انټرنیټ کلمه اوریدلې او په دې برخه کې معلومات لرئ؟

د انټرنیټ کلمه له دوو کلمو څخه جوړه شوې چې انټر (له انټرنیشنل یعنې نړیوال څخه اخیستل شوې) او نیټ یې د جال په معنا ده. انټرنیټ هغه نړیواله شبکه ده چې څو یا زرګونه متصل کمپیوټرونه پکې شامل دي.

د انټرنیټ د کارولو لپاره له بېلابېلو وسایلو څخه کار اخیستل کېږي، لکه کېبلونه، کمپیوټرونه او نور...

هر کمپیوټر خپل معلومات له نورو کمپیوټرونو سره شریکوي. په دې اساس هغه خلک چې انټرنیټ کاروي د یوه او بل له معلوماتو څخه ګټه اخیستلای شي.

د انټرنیټ معلوماتي ساحه ډېره پراخه ده چې هلته د هرې موضوع په اړه معلومات شته انټرنیټ بېلابیلې پاڼې لري چې د انټرنیټي پاڼې (Website) په نوم یادېږي.

د معاصرې تکنالوژۍ ساینسي، علمي او ادبي معلومات، تربیتي فلمونه، کارتوني فلمونه، کمپیوټري لوبې یا (Game) او په زرګونو نور په زړه پورې شیان پکې موجود دي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د انټرنېټ په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه یو بل ته د متن املا ووایي او په خپلو منځو کې دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د متن د لغتونو معنا له یو بل څخه وپوښتي او بیا دې په جملو کې راوړي.
- زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه خپلو منځو کې د انټرنېټ په اړه مشوره وکړي بیا دې یو تن زده کوونکی د تختې مخې ته راشي او د خپلې ډلې نظر یې دې نورو ته وړاندې کړي.
- څو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي له خپل فکر یا له متن څخه دې د (س او ش) لرونکې کلمې پیدا بیا دې پرتختې ولیکي.

لغت	معنا	لغت	معنا
شبکه	جال	ټولګه	مجموعه
پاڼې	صفحه	ګیم	بازی های کمپیوټری

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکي:
موږ څنګه کولای شو له انټرنېټ څخه په سمه توګه کار واخلو؟

د ناروغۍ رقعه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د ناروغۍ د رقعې لیکل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر که چېرې څوک ناروغه شي ښوونځي ته څنګه خبر ورکوي؟

سباوون د خوشحال زوی
د میرویس نیکه د ښوونځي
د شپږم ټولګي زده کوونکی

۱۳۹۵/۷/۲۱ هـ ش

د میرویس نیکه د ښوونځي محترمې ادارې ته!

نن د ناروغۍ له امله ښوونځي ته د زده کړې لپاره درتلای نه شم. له دې کبله مې تاسې ته خبر درکړ.

په درناوي
سباوون
د زده کوونکي لاسلیک (   )

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې د ناروغۍ رقعه له يو بل سره ولولي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې يو بل ته د ناروغۍ د رقعې املا ووايي.
- د ناروغۍ رقعه دې ښه مشق او تمرين کړي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- زده کوونکي دې د ټولګي په وړاندې د خپلې خوښې د يوې موضوع په اړه خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي له خپل فکر يا له متن څخه دې متضادې او مترادفې کلمې پيدا او پرتختې دې وليکي.

لغت	**معنا**
سوبتيا	حاضري
ناروغي	مريضي
سوب	حاضر
هيله	اميد
ناسوب	غيرحاضر
درناوی	احترام

کورنۍ دنده:

د ناروغۍ يوه رقعه دې په خپل نامه په خپلو کتابچو کې وليکي!

اته ویشتم لوست

ترانه

موخه: د ترانې سم لوستل، لیکل او د ترانې په مفهوم پوهېدل.

پوښتنه:

تاسو له ترانو سره مینه لرئ او یوه ترانه له یاده ویلای شئ؟

ای زما وطنه د لعلونو خزانې زما   ستا هره دره کې دي د توري نښانې زما
ستا عزت چې نه وي زه به نوم او عزت څه کړمه
ته چې خوار و زار يې زه به خوب او راحت څه کړمه
ستا سر چې وي ټيټ نو زه به شان او شوکت څه کړمه
مسته به دې خاوره کړم په وينه مستانې زما   ای زما وطنه د لعلونو خزانې زما
يا به دې زه سيال کړمه وطنه د جهان
يا به ستا په پښو کې توري خاورې کړم خپل ځان
زه به درې ورې شم خو تا به کړم ودان
نر يمه پښتون يم تا ته يادې افسانې زما   ای زما وطنه د لعلونو خزانې زما

عبدالغني خان د پښتو د نومیالي مشر، خان عبدالغفارخان زوی دی. دی په ۱۹۱٤ کال په پښتونخوا کې زېږېدلی دی. په پنځلس کلنۍ کې یې مور له نړۍ سترګې پټې کړې. لومړنۍ زده کړې یې د اتمانزو په آزاد ښوونځي کې ترسره کړې او د نورو زده کړو لپاره انګلستان او امریکې ته لاړ. غني خان د پښتنو نومیالی شاعر و چې ځينې شعري مجموعې یې چاپ شوې دي لکه: د غني پلوشې، د پنجرې چغار، فانوس او نور. د شعرونو مجموعه یې د (غني کلیات) په نامه چاپ شوې دي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې ترانه په ډله ییزه توګه ولولي.
- زده کوونکي دې د ترانې هموزنه کلمې په نښه او بیا دې خپلو کتابچو کې ولیکي.
- زده کوونکي دې متن یو بل ته املا ووایي.
- زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د ترانې په هکله دې خبرې وکړي.
- لاندې کلمې دې په لنډو جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

(خاوره، ودان، تورې، شوکت، خزانې)

لغت	معنا
نړۍ	جهان
نومیالی	نامدار
پلوشې	شعاع
وینه	خون
خاورې	خاک
دړې وړې	توته و پارچه
سیال	رقیب هم چشم

د پوهنې ترانه

پوهنه ده رڼا وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

وطن زما يې ځان له تا نه شم قربان
ته وينه د افغان ته لوړ په ټول جهان

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

اباد اوسې اباد وطنه ته شې ښاد
مونږ سرښندو په تا او ساتو دې ازاد

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته کور يې هم مې گور ته پلار يې هم مې مور
ته زړه يې د اسيا زما د سترگو تور

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته ننگ يې د اريا او تاج يې د يما
ځاريږمه له تا افغانستان زما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

محمد مُعین مرستیال